

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO-4101-08-10/2011
P/11/070

Warszawa, dnia 25 maja 2012 r.

Pan
Dr inż. Andrzej Żurkowski
Dyrektor Instytutu Kolejnictwa
w Warszawie

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r. poz. 82), zwanej dalej ustawą o NIK, Najwyższa Izba Kontroli, Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego skontrolował Instytut Kolejnictwa w Warszawie (IK, Instytut) w zakresie wykorzystania środków publicznych na naukę w latach 2009-2011. Badanie tendencji w zakresie uzyskiwanych przez Instytut efektów prowadzonej działalności B+R obejmowało lata 2007-2011.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli podpisanym w dniu 20 kwietnia 2012 r., stosownie do treści art. 60 ust. 1 ustawy o NIK, przekazuję Panu Dyrektorowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia skontrolowaną działalność Instytutu.

Ocenę negatywną uzasadnia niska efektywność działalności badawczo-rozwojowej Instytutu i nieskuteczne działania na rzecz komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz inne stwierdzone istotne nieprawidłowości.

Do podstawowej działalności Instytutu funkcjonującego od 1951 r. należy inicjowanie i prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych m.in. w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej i miejskiego transportu szynowego, zmniejszania ryzyka eksploatacji transportu szynowego w warunkach normalnego działania i w stanach zagrożeń, minimalizacji jego oddziaływań na środowisko naturalne oraz wsparcia projektowania, budowy i eksploatacji kolei dużych prędkości, a także zintegrowania polskiej sieci kolejowej z siecią europejską. Statut Instytutu dopuszczał również możliwość prowadzenia przez IK działalności usługowej, handlowej i wytwórczej.

W latach 2009-2011 przychody Instytutu wyniosły łącznie 68.927,3 tys. zł, z których 2.662,6 tys. zł (3,9%) pochodziło ze środków finansowych na naukę, 803,1 tys. zł (1,2%) ze środków budżetu Unii Europejskiej, a pozostała część – 65.461,6 tys. zł (94,9%) stanowiły przychody własne w całości pochodzące z prowadzonej przez IK działalności gospodarczej. Wysokość przychodów ze środków przyznanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego na finansowanie działalności statutowej wynosiła łącznie 2.167,3 tys. zł (3,1% ogółu przychodów). W wyniku prowadzonej działalności Instytut uzyskał w 2009 r. zysk netto w wysokości 323,1 tys. zł, w 2010 r. – stratę netto 5.921,5 tys. zł, a w 2011 r. – zysk netto w wysokości 979,8 tys. zł w 2011 r.

W badanym okresie przeciętne zatrudnienie w Instytucie wynosiło 230 osób, w tym 12 pracowników naukowych (stanowiących średnio 5,2% ogółu zatrudnionych), 18 pracowników badawczo-technicznych (7,8%), 91 pracowników inżynierijno-technicznych (39,6%) oraz 109 – pracowników administracyjno-ekonomicznych i pozostałych (47,4%).

Instytut nie wykorzystywał efektywnie potencjału naukowego swoich pracowników, koncentrując działalność na wykonywaniu usług i innych zadań niezwiązanych z prowadzeniem badań naukowych i prac rozwojowych. Potencjał badawczy Instytutu był ukierunkowany na realizację usług o charakterze komercyjnym (pracownicy Instytutu byli zaangażowani w realizację łącznie 600 zadań, w tym opinii, ekspertyz, badań eksploatacyjnych, testów, analiz, pomiarów, konsultacji, opracowywania studium wykonalności). Żadne z powyższych zadań nie miało charakteru wdrożeń udokumentowanych i wykorzystanych poza jednostką wyników działalności badawczo-rozwojowej Instytutu. W badanym okresie Instytut nie realizował również zadań badawczych na podstawie umów zawartych z innymi podmiotami na wykonanie prac B+R zakończonych osiągnięciem celu badawczego.

W ramach działalności badawczo-rozwojowej IK realizował dwa projekty badawcze finansowane ze środków przyznanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz osiem projektów w ramach 6. i 7. Programu Ramowego dofinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej (istotny wzrost liczby tych projektów nastąpił dopiero w 2011 r.). W ramach podstawowej działalności statutowej Instytut realizował średnio 16 zadań rocznie, z których większość dotyczyła utrzymania infrastruktury badawczej Instytutu oraz podtrzymania i rozwijania wdrożonych systemów jakości. W latach 2009-2011 Instytut wnioskował o przyznanie dotacji na realizację siedmiu projektów (badawczych, rozwojowych i celowych), z czego pozytywnie rozpatrzony został tylko jeden projekt celowy (w 2009 r.). IK nie rozpoczął jednak jego realizacji z powodu wycofania się partnera przemysłowego projektu. W badanym okresie Instytut nie posiadał uprawnień do nadawania stopni naukowych.

W latach 2007-2011 działalność badawczo-rozwojowa Instytutu charakteryzowała się niskim poziomem efektywności w zakresie osiągnięć naukowych oraz zastosowań praktycznych. Pracownicy IK nie publikowali prac w czasopiśmie naukowych wyróżnionych przez *Journal of Citation Reports*. Ich publikacje ukazywały się w czasopiśmie punktowanych znajdujących się w wykazie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (10 w latach 2007-2008, 19 w 2009 r., 32 w 2010 r. i 37 w 2011 r.). We wskazanym okresie liczba cytowań pracowników IK (według danych *Science Citation Index*) wynosiła 0. Instytut nie uzyskał też żadnych krajowych, ani

międzynarodowych nagród za działalność naukową, otrzymał natomiast jedną nagrodę za praktyczne zastosowanie B+R (wynik projektu pn. *Nowy typ sieci trakcyjnej przeznaczonej do wysokoobciążalnych mechanicznie i prądowo polskich linii kolejowych o prędkości jazdy do 250 km/h, opartej o nową generację elementów nośno-przewodzących oraz osprzętu sieciowego* koordynowanego przez Akademię Górniczo-Hutniczą im. St. Staszica w Krakowie).

W latach 2007-2011 Instytut uzyskał łącznie 12 patentów na wynalazki, z czego zaledwie jeden (układ do hamowania wagonów) znalazł zastosowanie w praktyce. Ostatnie zgłoszenie przez Instytut wynalazku do Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej miało miejsce w 2007 r. i obejmowało pięć wynalazków, które otrzymały ochronę prawną w 2011 r. W badanym okresie Instytut nie dokonywał zgłoszeń ani nie uzyskał żadnych praw ochronnych na wzory użytkowe i przemysłowe.

Stwierdzone istotne nieprawidłowości polegały na: nierealizowaniu obowiązku wdrażania wyników badań naukowych i prac rozwojowych, przekazywaniu ministrowi właściwemu ds. nauki niezgodnych ze stanem faktycznym informacji o liczbie pracowników zatrudnionych w Instytucie jako podstawowym miejscu pracy oraz niedokonywaniu przez Radę Naukową IK okresowych ocen dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych.

1. W latach 2009-2011 Instytut nie realizował obowiązku, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o instytutach badawczych dotyczącego wdrażania wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Instytut nie uzyskał również żadnych przychodów z wdrożeń prac B+R lub opłat licencyjnych. Ostatnia umowa licencyjna została zawarta w 2008 r.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o instytutach badawczych wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych należy do podstawowej działalności instytutu badawczego. Ponadto, w myśl § 4 ust. 3 pkt 2 lit. b rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 października 2007 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność statutową (Dz. U. Nr 205 poz. 1489, ze zm.), obowiązującego do dnia 1 października 2010 r., wdrożenia wyników działalności B+R były uwzględniane podczas oceny parametrycznej jednostki naukowej.

2. W badanym okresie Instytut przekazywał Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego niezgodne ze stanem faktycznym informacje na temat liczby pracowników naukowych zatrudnionych w Instytucie jako podstawowym miejscu pracy.

W *Ankiecie jednostki naukowej za 2009 r.* zawierającej dane dotyczące liczby pracowników zatrudnionych w Instytucie w działalności B+R (pkt 3) wykazano pięciu pracowników naukowych, dla których Instytut nie był podstawowym miejscem pracy (osoby te zostały również wskazane w *Ankietach* wydziałów uczelni, na których były zatrudnione). Podawanie przez Instytut nieprawdziwych informacji mogło wprowadzić w błąd Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego co do rzeczywistego stanu zatrudnienia w działalności B+R, a także mogło wpływać na wysokość przyznawanych Instytutowi dotacji na działalność statutową. Dopiero w trakcie kontroli NIK w lutym

2012 r. pracownicy IK - na wniosek Dyrektora Instytutu – złożyli pisemne oświadczenia w sprawie deklarowanego podstawowego miejsca pracy.

3. W latach 2009-2011 Rada Naukowa Instytutu nie dokonała oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych.

Od 2004 r. Rada Naukowa Instytutu nie dokonywała okresowej oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych IK, pomimo obowiązku określonego w art. 35 ust. 5 ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych oraz w art. 44 ust. 3 ustawy o instytutach badawczych. Należy również zaznaczyć, iż zarządzenie nr 6 z dnia 30 maja 2003 r. Dyrektora Instytutu w sprawie dokonywania okresowej oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych przewidywało coroczne przedstawianie Dyrektorowi IK przez Radę Naukową wyników tejże oceny.

Przed dniem 1 października 2010 r. pracownicy naukowcy podlegali ocenie dorobku naukowego po upływie kolejnych trzech (m.in. asystenci, adiunkci) lub pięciu lat zatrudnienia (docenci i profesorowie). Po wejściu w życie ustawy o instytutach badawczych pracownicy zatrudnieni na stanowiskach profesora zwyczajnego i profesora nadzwyczajnego podlegają ocenom nie rzadziej niż raz na 4 lata, a pracownicy zatrudnieni na stanowiskach asystenta i adiunkta nie rzadziej niż raz na 2 lata (art. 44 ust. 4 ustawy o instytutach badawczych).

W ocenie NIK niedokonywanie okresowej oceny pracowników naukowych Instytutu mogło być jedną z przyczyn niskiej efektywności działalności badawczo-rozwojowej Instytutu.

Ponadto NIK zwraca uwagę na fakt, iż aparatura naukowo-badawcza, zakupiona w ramach realizacji projektów badawczych w 2009 r. (do dnia 1 grudnia) finansowanych ze środków budżetowych na naukę, nie była ewidencjonowana zgodnie z obowiązującymi w Instytucie zasadami (polityką) rachunkowości. Nie prowadzono bowiem odpisów amortyzacyjnych zgodnych z przyjętymi stawkami, lecz w dniu zaewidencjonowania tej aparatury jako środka trwałego stosowano 100-procentowe umorzenia, ujmując koszt jej zakupu w całości w kosztach rozliczenia projektu, w ramach którego została zakupiona. Dopiero na podstawie zarządzenia nr 10 Dyrektora Instytutu z dnia 29 grudnia 2009 r. obowiązujące zasady (polityka) rachunkowości zostały dostosowane do stosowanej w IK praktyki w zakresie dokonywania odpisów amortyzacyjnych i umorzeniowych aparatury naukowo-badawczej.

W 2011 r. kierownictwo IK podjęło działania zmierzające do zwiększenia zaangażowania potencjału naukowego Instytutu w realizację działalności badawczo-rozwojowej. W dokumencie pn. *Ocena działalności oraz program rozwoju Instytutu Kolejnictwa*, opracowanym przez Zespół ds. Rozwoju Instytutu i przedstawionym na posiedzeniu Rady Naukowej w dniu 14 września 2011 r., przedstawiono diagnozę kondycji naukowej Instytutu wskazując na znikomy udział wyników działalności B+R w jego dorobku oraz określono priorytetowe działania naprawcze mające na celu odwrócenie niekorzystnych trendów w zakresie prowadzonej działalności statutowej.

NIK zauważa, iż w 2011 r. nastąpił wzrost zaangażowania Instytutu w realizację programów ramowych finansowanych z budżetu Unii Europejskiej. Wysokość przychodów pochodzących z tego źródła wzrosła prawie dziesięciokrotnie w stosunku do 2009 r. (tj. z kwoty 66 tys. zł w 2009 r. do kwoty 639,8 tys. zł w 2011 r.). Udział

Instytutu w realizacji projektów w ramach ww. programów wzrósł z dwóch (w ramach 6. Programu Ramowego UE) do sześciu (w ramach 7. Programu Ramowego UE).

* * *

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- 1) zintensyfikowanie działań w celu pełnej realizacji zadań ustawowych w zakresie działalności naukowo-badawczej i wdrożeniowej,
- 2) sporządzanie i przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw nauki rzetelnych informacji na temat stanu zatrudnienia w Instytucie,
- 3) dokonywanie okresowej oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

Na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, proszę Pana Dyrektora o przesłanie, w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie siedmiu dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego przysługuje Panu Dyrektorowi prawo zgłoszenia na piśmie do dyrektora Departamentu Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego Najwyższej Izby Kontroli umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji Najwyższej Izby Kontroli.

DYREKTOR
Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego
Grzegorz Buczyński

